

MMFS 07.13

Ağustos 2025

Mayın Faaliyetlerinde Çevre Yönetimi ve İklim Değişikliği

Türkiye Cumhuriyeti Milli Mayın Faaliyet Otoritesi
Millî Savunma Bakanlığı
Millî Mayın Faaliyet Merkezi Dairesi Başkanlığı
Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu Genel Müdürlüğü Yerleşkesi
Döğol Caddesi No:4 Anadolu Meydanı (Tandoğan)
06330 Yenimahalle / Ankara/TÜRKİYE

E-posta: mafam@msb.gov.tr
Tel: 0 (312) 4025430-31-32-33
Faks: 0 (312) 2131826
(Web: <https://msb.gov.tr/Mafam>)

Uyarı

Bu doküman, kapak sayfasında belirtilen tarihten itibaren yürürlükteyir. Milli Mayın Faaliyet Standartları (MMFS) sürekli gözden geçirme ve revizyona tabi olduğundan, kullanıcılar dokümanın durumunu doğrulamak için, MAFAM D.Bşk.lığı İnternet sitesine (<https://msb.gov.tr/Mafam>) başvurmalıdır.

Telif Hakkı

Bu doküman, bir Milli Mayın Faaliyet Standardıdır (MMFS) ve telif hakları MAFAM'a aittir. Bu doküman veya bir kısmı, MAFAM'ın önceden yazılı izni olmaksızın, hiçbir biçimde veya vasıtaıyla ve başka amaçlarla kopyalanamaz, saklanamaz veya iletilemez.

Bu doküman satılamaz.

Türkiye Cumhuriyeti Milli Mayın Faaliyet Otoritesi

Millî Savunma Bakanlığı

Millî Mayın Faaliyet Merkezi Dairesi Başkanlığı

Makina ve Kimya Endüstrisi Kurumu Genel Müdürlüğü Yerleşkesi

Döğol Caddesi No:4 Anadolu Meydanı (Tandoğan)

06330 Yenimahalle / ANKARA

E-posta: mafam@msb.gov.tr

Tel:0 (312) 4025430-31-32-33

Faks:0 (312) 2131826

(Web: <https://msb.gov.tr/Mafam>)

MMFS-Ağustos 2025

Tüm hakları saklıdır.

İçindekiler

İçindekiler.....	iii
Önsöz	iv
Giriş	v
1. Kapsam.....	1
2. Referanslar	1
3. İfadeler, Tanımlar ve Kısaltmalar	1
4. Genel Gereklilikler	4
5. İklim ve Çevre Yönetimine İlişkin Hususlar	4
5.1 İklim ve Çevre Politikası	4
5.2 İklim ve Çevresel Durum ile İhtiyaçlara Yönelik Sonuçların Anlaşılması.....	4
5.3 İklimsel ve Çevresel Boyutun ve Etkilerin Belirlenmesi ve Değerlendirilmesi	5
5.4. Mayın Temizleme Operasyonlarının Planlanması ve Görevlendirme	6
6. İklim Riskinin Önemi.....	7
7. Gözetim	8
8. Gözden geçirme ve iyileştirme.....	8
9. Sorumluluklar.....	9
9.1 MMFO’nun Sorumlulukları	9
9.2 Mayın Faaliyet Kuruluşlarının Sorumlulukları	9
9.3 Donörler ve Diğer Paydaşların Sorumlulukları.....	10
EK-A Normatif Referanslar	11
EK-B İnfomatif Referanslar.....	12
Değişiklik Kaydı	13
MMFS Değişiklik Yönetimi.....	13

Önsöz

İnsanî Maksatlı Mayın Faaliyetleri (İMMF) programları için uluslararası standartlar, ilk olarak Temmuz 1996'da Danimarka'da yapılan uluslararası teknik konferansta çalışma grupları tarafından önerilmiştir. İnsani maksatlı mayın faaliyetinin tüm yönleri için ölçütler belirlenmiş; standartlar önerilmiş ve “temizleme” için evrensel bir tanım üzerinde uzlaşmıştır. 1996 yılı sonlarında, Danimarka'da önerilen ilkeler, Birleşmiş Milletler (BM) öncülüğündeki bir çalışma grubu tarafından geliştirilmiş ve İnsani İnsani maksatlı mayın faaliyet Faaliyetleri için Uluslararası Standartlar hazırlanmıştır. Birinci baskı, Mart 1997'de BM Mayın Eylem Servisi (UNMAS) tarafından yayımlanmıştır.

Bu ilk standartların kapsamı, başta Patlayıcı Madde Risk Eğitimi (PMRE) ve mayın mağdurlarına yardımı olmak üzere mayın faaliyetinin diğer bileşenlerini içerecek ve operasyonel usuller, uygulamalar ve normlarda yapılan değişiklikleri yansıtacak şekilde genişletilmiştir. Standartlar yeniden geliştirilmiş ve Uluslararası Mayın Faaliyet Standartları (IMAS) adını almıştır.

Birleşmiş Milletler, standartların geliştirilmesi ve sürdürülmesi dâhil olmak üzere, mayın faaliyet programlarının etkili biçimde uygulanması ve teşvik edilmesinden genel olarak sorumludur. Bu bağlamda UNMAS, Birleşmiş Milletler bünyesinde, IMAS'ın geliştirilmesi ve sürdürülmesinden sorumlu olan ofistir. IMAS, Cenevre Uluslararası İnsani İnsani maksatlı mayın faaliyet Merkezi'nin desteğiyle hazırlanmıştır.

IMAS'ı hazırlama, gözden geçirme ve revize etme çalışmaları; uluslararası kuruluşlar, devlet kurumları ve vakıf ve derneklerin desteğiyle, teknik komiteler tarafından yürütülmektedir. Her standardın en son versiyonu, teknik komite çalışmaları hakkında bilgiler ile birlikte, <http://www.mineactionstandards.org/> sitesinde bulunmaktadır. Gelişen mayın faaliyet normları ve uygulamalarını yansıtmak ve uluslararası düzenlemeler ve gereklerde meydana gelen değişiklikleri dâhil etmek amacıyla, IMAS asgari olarak üç yılda bir gözden geçirilmektedir.

1 nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi 342'nci maddesi kapsamında Türkiye Cumhuriyeti sınırları dâhilinde ve görevlendirilmesi halinde yurt dışında gerçekleştirilmesi planlanan insani maksatlı mayın ve/veya Patlamamış Mühimmat (PAM) temizliğine yönelik faaliyetler ile Millî Mayın Faaliyet Standartlarını hazırlamak/güncel bulundurmaktan Milli Mayın Faaliyet Merkezi (MAFAM) D.Bşk.lığı sorumludur.

Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan uluslararası standartlar ışığında Milli Mayın Faaliyet Standartları (MMFS) oluşturulmuştur.

Giriş

Birçok ülkenin ulusal mevzuatlarında ve uluslararası anlaşmalarda giderek artan talepler, ulusal hükümetler ve uluslararası kurumlar için çevrenin korunmasına ve iklim değişikliğinin ele alınmasına son derece önem verildiğini göstermektedir. Mayın temizleme faaliyetleri tamamen yürürlükteki ulusal çevre ve iklim mevzuatına ve yürürlükteki uluslararası anlaşmaların hükümlerine tabi olduğundan, çevresel hususların etkili bir şekilde yönetilmesi ulusal makamlar, mayın temizleme operatörleri, mayından etkilenen topluluklar, donörler ve daha geniş küresel toplum için önemlidir.

Mayın temizleme nüfusun güvenliğini ve emniyetini iyileştirmenin yanı sıra sosyo-ekonomik kalkınma için fırsatlar da sunar. Aslında, amaç "mayınların ve patlamamış tali mühimmatlar da dâhil olmak üzere Patlayıcı Madde (PM)'nin sosyal, ekonomik ve çevresel etkisini azaltmaktır."² Bu nedenle, mayın temizleme kuruluşunun yürüttüğü özel faaliyetlerin ve faaliyetlerin yürütüldüğü bağlamın dikkate alınması ayrıca iklim değişikliğinin de göz önünde bulundurulması suretiyle çevre üzerinde oluşabilecek olumsuz etkilerin önlenmesi ve azaltılması büyük önem taşımaktadır. Bilim iklim değişikliği konusunda oldukça ilerlemiştir ve artan sıcaklıkların ana nedeni insan faaliyetleridir.³ İklim değişikliği mayın temizleme operasyonlarını ve bunların yürütüldüğü toplumları etkiler. Çevre yönetimi, sera gazı salımının⁴ azaltılmasını ve iklim kaynaklı etkilere karşı dayanıklılığı ve uyum kapasitesinin güçlendirilmesini ifade eden iklim eylemini kapsar. Mayın temizleme operasyonlarının arazi üzerindeki doğrudan etkisini azaltmanın en etkili yolunun, mayın temizleme faaliyetlerinin kalitesinden ödün vermeden işlem yapılan metrekare sayısını en aza indirmek için saha devri ilkelerinin (MMFS 07.11, 08.10, 08.20 ve 08.30 uyarınca) uygulamak olduğunu belirtmekte fayda vardır.

Bu standart, Milli Mayın Faaliyet Otoritesinin (MMFO) uygun önlemleri belirlemesi için bir çerçeve oluşturur. Ayrıca, TNMA 07.13/01, bu standardın uygulanmasını desteklemek için MMFO, Milli Mayın Faaliyet Merkezi (MAFAM) ve mayın faaliyet kuruluşları tarafından kullanılmak üzere daha ileri rehberlik ve kullanışlı önlemlerin bir listesini sunar.

Bu standart, ISO 14001:2015 (Çevre yönetim sistemleri) ve ISO 9001:2015 (Kalite yönetim sistemleri) ilkelerini sunar ancak ISO standartlarında belirtilen kapsamlı bir yönetim sistemini içermez. Bu MMFS'ye uygunluğu artırmayı amaçlayan kuruluşların akredite edilebilen ISO 14001'i benimsemeleri tavsiye edilir. ISO 14001, kuruluşların sürekli inceleme yoluyla çevresel performanslarını iyileştirmelerine yardımcı olan bir çevre yönetim sistemi için gereklilikleri belirleyen uluslararası kabul görmüş bir standarttır.

¹ Uluslararası sözleşmelerin bir listesi Ek B'de yer almaktadır.

² 'mayın faaliyeti' tanımı IMAS 04.10'da yer almaktadır.

³ Hükümetlerarası İklim Değişikliği Paneli (IPCC), 2013 yılında küresel çapta hakemli Beşinci Değerlendirme Raporunu yayınladı. Raporda, iklim değişikliğinin gerçek olduğu ve esas olarak fosil yakıtların (kömür, petrol, gaz) yakılmasıyla oluşan kirletici gazların salınımı olmak üzere insan faaliyetlerinin iklim değişikliğinin ana nedeni olduğu sonucuna varıldı.

⁴ Atmosferik gazlar küresel ısınma ve iklim değişikliğine neden olur. Başlıca sera gazları karbondioksit (CO₂), metan (CH₄) ve nitroz oksit (N₂O).

Milli Mayın Faaliyet Standartları (MMFS), farklı mayın operasyonlarının ulusal düzeyde çevreyi etkileme şekline göre uyarlanmış azaltıcı önlemlerle uyumlu hale getirilmelidir. Mayın temizleme faaliyetinin diğer insani hizmetler, çevresel iyileştirme ve iklim dayanıklılığı girişimleriyle birlikte gerçekleştirilmesi, birden fazla fayda sağlayabilir. Çatışmalardan etkilenen birçok ülke, iklim değişikliğine karşı en savunmasız bölgeler arasında sayılmaktadır. Ayrıca, daha zayıf kapasiteleri ve daha az seçenekleri olması nedeniyle iklim değişikliğinin etkilerine karşı daha savunmasızdırlar.

Bu nedenlerden dolayı, MMFO'lara çevre yönetimi ve iklim adaptasyonu önlemlerini sektörün yönetim süreçlerine dâhil etmek için her fırsat değerlendirilmelidir. Çevre ve uzun vadede iklim adaptasyonu riskleri hakkında veri toplamak, daha bilinçli kararlar almak için önemlidir. Ayrıca, çevre ve iklimle ilgili konuları ele alarak, mayın temizleme operasyonları kalite ve olumlu etki açısından iyileşecektir.

Mayın Faaliyetinde Çevre Yönetimi ve İklim Değişikliği

1. Kapsam

Bu standart, mayın faaliyetleri için çevre yönetimi konusunda asgari gereklilikleri sağlar. Ayrıca, mayın faaliyetleri nedeniyle çevrenin bozulmamasını ve arazinin güvenli ve sürdürülebilir kullanıma uygun bir durumda iade edilmesini sağlamak amacıyla milli mayın faaliyet otoritelerinin ve ilgili mayın temizleme operatörlerinin sorumluluklarına da yer verir. Bu standart, aşağıda verilen hususlara ilişkin genel ve asgari gereksinimleri belirler:

- İnsanlar ve daha geniş çevre üzerindeki olumsuz etkileri önlemeye veya azaltmaya yönelik önlemler,
- Mayın temizleme operasyonlarını planlama sürecinde iklim riskinin kritik bir faktör olarak dikkate alınması,
- Mayın faaliyetinin iklim değişikliği ve çevresel bozulma konusundaki olumlu katkısı,
- Mayın faaliyet programlarının iklim değişikliği ve aşırı hava olaylarının neden olduğu zorluklarla mücadele konusunda uyarlanması ihtiyacı,
- Ulusal mevzuata uyum,
- Toplumların iklim dayanıklılığını ve sürdürülebilir geçim kaynaklarını destekleme fırsatı.

Bu standart tedarik zincirinin izlenmesi veya doğrulanması için rehberlik sağlamaz.

2. Referanslar

Normatif referanslar listesi Ek A'da yer almaktadır. Referanslar, bu standartta atıfta bulunulan ve bu standardın hükümlerinin bir parçasını oluşturan önemli belgelerdir.

3. İfadeler, Tanımlar ve Kısaltmalar

MMFS 07.13 standartlar serisinde kullanılan tüm terim, tanım ve kısaltmalara ilişkin sözlük, **MMFS 04.10**'da verilmektedir.

“Milli Mayın Faaliyet Otoritesi” (MMFO) terimi, mayından etkilenen bir ülkede, mayın faaliyetini düzenleme, yönetme ve koordine etme sorumluluğu verilen, genellikle bakanlıklar arası bir komite olan devlet kurumunu ifade eder. Türkiye Cumhuriyetinde MMFO'nun yetki ve sorumlulukları **Milli Mayın Faaliyet Merkezi (MAFAM) Dairesi Başkanlığı** tarafından yürütülmektedir.

“İnsani Maksatlı Mayın Faaliyeti” (İMMF) terimi, Mayın/ patlamamış mühimmatın, insanlar üzerindeki tüm olumsuz etkilerini ve tehditlerini ortadan kaldırmayı amaçlayan faaliyetlerin (insani maksatlı mayın/patlamamış mühimmat temizleme, patlayıcı madde risk eğitimi, mağdurlara yardım, stoklarda tutulan mayınların imhası ve mayın kullanımına karşı faaliyetler) tamamını ifade eder.

“Mayın Faaliyet Kuruluşu” terimi, mayın faaliyet projeleri veya görevlerini uygulamaktan sorumlu olan her türlü kuruluşu (devlet, askeri, ticari veya devletten bağımsız kuruluşlar/sivil topluluklar) ifade eder. Mayın faaliyet kuruluşu ana yüklenici, alt-yüklenici, danışman veya temsilci olabilir.

“İnsan Kalıntıları” yumuşak dokulu veya dokusuz, ölmüş insanların vücutlarının veya iskeletlerinin bir parçası veya tamamı.

3.1

Olumsuz etki

Çevre üzerindeki zararlı etkidir.

Not: Mevcutsa ulusal mevzuatta belirtilen gerekliliklere yapılan atıflar ve temizlenen alanın gelecekteki kullanım amacı, olumsuz etkilerin belirlenmesinde önemli faktörlerdir.

3.2

İklim

Belirli bir konumdaki hava durumudur ve genellikle ortalama hava durumu olarak tanımlanır.

3.3

İklim eylemi

Sera gazı salımını azaltma veya önleme ve iklim kaynaklı etkilere karşı dayanıklılığı ve uyum kapasitesini güçlendirme çabalarıdır.

3.4

İklim değişikliği

Sıcaklık ve hava modellerinde uzun vadeli değişimler.

3.5

İklim değişikliği adaptasyonu

İklim değişikliğinin mevcut veya beklenen etkilerine uyum sağlama ve bu etkilerle yaşamak için değişiklikler yapma sürecidir.

3.6

İklim değişikliğini azaltma

Küresel ısınma ve iklim değişikliğine neden olan sera gazlarının salımını azaltma veya önleme çabalarıdır.

3.7

İklim etkisi

İklim değişikliğinin yaşam, geçim kaynakları, sağlık ve refah düzeyi, ekonomik, sosyal ve kültürel varlıklar ve yatırımlar, altyapı, hizmet temini, ekosistemler ve türler üzerindeki etkisidir.

Not: Bu durum mayın faaliyetinde, programlama, çalışma pratikleri ve belirli teçhizat veya temizleme tekniklerinin seçimi ve konuşlandırılması üzerindeki etki anlamına gelebilir.

3.8

İklim kaynaklı olay

Operasyonları veya bölge halkını olumsuz etkileyen aşırı hava olayları.

ÖRNEK: Sel, heyelan, arazi yangınları, aşırı veya mevsim dışı yağışlar, aşırı sıcaklar, toz fırtınaları.

3.9

İklim dayanıklılığı

Ana işlev, kimlik ve yapıyı koruyacak şekillerde bir iklim olayı veya eğilimiyle mücadele etme kapasitesidir.

3.10

İklim riski

İklim değişikliğinin bireyler veya çevresel sistemler üzerinde olumsuz sonuçlar yaratma ihtimalidir.

Not: İklim riski, bir etkinin meydana gelme olasılığı ve sonuçlarının büyüklüğü ile ilgili bir etmendir.

3.11

Çevre

Bir kuruluşun faaliyet gösterdiği çevre, hava, su, toprak, doğal kaynaklar, bitki örtüsü, hayvan varlığı, insanlar ve birbirleriyle ilişkileri anlamına gelir.

[KAYNAK: ISO 14001:2015, 3.2.1, uyarlanmıştır – not kaldırılmıştır.]

3.12

Çevresel boyut

Bir kuruluşun çevre ile etkileşime giren/girebilen faaliyet, ürün veya hizmetlerinin bir unsurunu ifade eder.

[KAYNAK: ISO 14001:2015, 3.2.2, uyarlanmıştır – not kaldırılmıştır.]

3.13

Çevresel temel

Faaliyetler veya proje çalışmaları gerçekleşmeden önce sahanın çevresel özellikleridir.

3.14

Çevresel etki

Bir kuruluşun çevresel boyutundan kısmen veya tamamen kaynaklanan, çevreye yapılan olumsuz veya olumlu değişikliklerdir.

[KAYNAK: ISO 14001:2015, 3.2.4]

3.15

Çevresel etki değerlendirme

EIA

<mayın faaliyeti kapsamında> karar almadan ve taahhütte bulunmadan önce mayın temizleme faaliyetlerine ilişkin biyofiziksel, sosyal ve diğer ilgili çevresel etkilerin belirlenmesi, tahmin edilmesi, değerlendirilmesi ve azaltılması sürecini ifade eder.

3.16

Çevresel olay

Hassas doğal yaşam alanlarına veya yaban hayatına zarar verme, yanlış atık yönetimi, yangınlar, sızıntı veya kirlilik ve rahatsızlık verici şikâyetler gibi çevreye olumsuz etki eden planlanmamış olayı ifade eder.

3.17

Çevre yönetimi

Ürünlerin, faaliyetlerin veya hizmetlerin çevre üzerindeki olumsuz veya olumlu etkilerini ele almak için uygulanan politikalar ve yöntemlerdir.

Not: Bu terim, mayın temizleme faaliyetleri sırasında çevrenin korunması hususunu kapsar.

3.18

Çevre yönetim sistemi

EMS

Bir kuruluşun çevre politikasını geliştirmek, uygulamak ve çevresel yönlerini yönetmek için kullanılan yönetim sisteminin bir parçasını ifade eder. [KAYNAK: ISO 14001:2015, 3.1.2]

3.19

Çevresel etki azaltıcı önlem

Olumsuz çevresel etkiyi azaltmak için mayın temizleme operasyonlarından önce, operasyonlar sırasında ve/veya operasyonlardan sonra alınan önlemleri ifade eder.

3.20

Çevresel alıcı

Bir faaliyetin veya iklimle ilgili bir olayın oluşturduğu etkiden veya sonucundan olumsuz yönde etkilenebilecek herhangi bir unsuru ifade eder. Bu unsurlara bir kişi, canlı organizma, ekosistem, mülk (binalar, mahsul ve hayvanlar dâhil) veya su örnek verilebilir.

3.21

Çevresel risk

Bir olayın meydana gelme olasılığı ile olayın meydana gelmesinin potansiyel sonucunun büyüklüğünün (veya şiddetinin) ve insanlara veya çevreye verebileceği zararın toplamıdır.

3.22

Doğa odaklı çözüm

İklim değişikliği, insan sağlığı, gıda ve su güvenliği ve afet riskinin azaltılması gibi toplumsal zorlukları ele alan, doğal ekosistemleri koruma, sürdürülebilir şekilde yönetme veya onarma faaliyetini ifade eder.

ÖRNEK: Toprak erozyonunu azaltmak ve biyolojik çeşitliliği artırmak için yerel türlerin dikilmesi veya kıyı yaşam alanlarını iyileştirmek ve gelgit dalgalarından kaynaklanan su baskınlarını azaltmak için mangrov bitkisi dikilmesi.

4. Genel Gereklilikler

Çevre yönetimi ve iklim değişikliği adaptasyon süreci, yürürlükteki yasal, düzenleyici ve normatif gerekliliklere (örneğin ulusal hukuk, ev sahibi ülkenin taraf olduğu geçerli uluslararası sözleşmeler) uygun olmalıdır.

Çevre yönetimi ve iklim değişikliği adaptasyonları, mayın faaliyet operatörleri tarafından mayın faaliyet programları kapsamında uygulanır. Kalite yönetimi (bkz. MMFS 07.12) gerekleri, akreditasyon ve kalite kontrol süreci dâhil olmak üzere bu çalışmalara uygulanır. Çevre ve iklim üzerinde oluşan etki, kuruluşun ülkedeki mayın faaliyet programı/projesi süresince gözlenir (bkz. MMFS 07.40). Çevre ve iklime yönelik oluşabilecek risk ve risk yönetimi hususu sürece dâhil edilir (bkz. MMFS 07.14).

5. İklim ve Çevre Yönetimine İlişkin Hususlar

5.1 İklim ve Çevre Politikası

İklim ve çevre politikası planlanırken temel unsurlar şunlardır:

- Politikanın mayın temizleme programının belirli faaliyetlerine uygun olmasını sağlamak,
- Çevre yönetimine ve uygun iklim eylemine bağlı olmak,
- Geçerli yasal yükümlülüklerden yararlanmak,
- Çevre yönetimini sürekli olarak iyileştirmek,
- Politikanın ilgili iç ve dış paydaşlara iletilmesi,
- Politikanın en az iki yılda bir gözden geçirilmesi ve gerekli durumlarda güncellenmesi.

5.2 İklim ve Çevresel Durum ile İhtiyaçlara Yönelik Sonuçların Anlaşılması

Milli mayın faaliyet programına iklim değişikliği, çevre koruma ve azaltıcı önlemleri dâhil etmek için aşağıdaki unsurlar belirlenir, değerlendirilir ve belgelendirilir:

- Ev sahibi ülkenin taraf olduğu çevre yönetimi ve iklim eylemiyle ilgili geçerli ulusal ve uluslararası sözleşmelerde yer alan yükümlülükler ve imkânlar,
- İklim eylemi ve çevre yönetiminin faydaları,

- c) Milli mayın faaliyet standartlarında (NMAS) yer alan yükümlülükler ile iklim eylemi ve çevre yönetimine ilişkin normatif referanslar,
- d) Diğer devletlerin bakanlıklarının, kurumlarının ve bölümlerinin mayın faaliyetlerinde çevre yönetimi ve iklim eylemiyle ilgili sorumlulukları ve ihtiyaçları,
- e) Mayın temizleme programı kapsamında ulusal/uluslararası paydaşlarla koordinasyon halinde çevresel etkinin azaltılmasını destekleme/iyileştirme, çift uygulamanın önüne geçilmesi ve çevre yönetimi konusundaki boşlukları belirleme ve gidermeye yönelik önlemler,
- f) Bölgede yaşayan kadınlar, erkekler, kız ve erkek çocukları da dâhil olmak üzere mayın faaliyeti paydaşlarının iklim riskleri ile çevresel ihtiyaç ve beklentilerini anlamaya yönelik önlemler.

5.3 İklimsel ve Çevresel Boyutun ve Etkilerin Belirlenmesi ve Değerlendirilmesi

Mayın temizleme faaliyetlerine ilişkin çevresel ve iklimsel boyutlar, bu faaliyetlerden kaynaklanan girdiler, ürünler ve hizmetler asgari düzeyde belirlenmeli, izlenmeli, değerlendirilmeli ve belgelenmelidir. Söz konusu çalışma aşağıdaki hususları kapsar:

- a) Hava, su ve toprağa yapılan emisyonlar,
- b) Hammadde ve doğal kaynakların kullanımı,
- c) Enerji kullanımı,
- d) Bitki örtüsünün temizlenmesi, toprağın bozulması ve yapılaşma,
- e) Gürültü,
- f) Sera gazı salımı,
- g) Önceden var olan kimyasal kirliliğin bozulması eden var olan kimyasal kirliliğin bozulması,
- h) Atık üretimi,
- i) Acil durumlar.

Mayın programı veya faaliyeti ile ilgili her türlü çevresel boyut için potansiyel bir çevresel etki mevcuttur. Olumsuz çevresel etkiler şunları içerir:

- a) Hava, su ve toprak kirliliği,
- b) Yerel paydaşlara, topluluklara ve altyapıya yönelik bozulma, rahatsızlık veya zarar;
- c) Yaban hayatına, yaşam alanlarına ve bitki örtüsüne zarar verme, rahatsızlık verme veya bozma.
- d) Toprağın verimsizleşmesi ve işlevini kaybetmesi,
- e) Toprağın bozulması ve erozyon,
- f) Arazi ve ekosistemde meydana gelen değişiklikler,
- g) Sel, kuraklık ve diğer aşırı hava olayları gibi iklim değişikliğinin etkilerine karşı hassasiyetin artması,
- h) Görünür çevrenin bozulması,
- i) Kültürel miras alanlarının ve öğelerinin zarar görmesi.

Çevresel boyutun önemini analiz ederken aşağıdaki hususlar dikkate alınmalıdır:

- a) Mevcut çevresel temel ve çevresel alıcılar,
- b) Mayın faaliyetinin türü,
- c) Mayın faaliyetinin büyüklüğü,
- d) Mayın faaliyetlerinin sıklığı ve zamanı,
- e) İlgili yasal veya standart koşullar,

- f) Çevre paydaşlarının beklentileri,
- g) Bir çevresel boyutun birden fazla olumsuz çevresel etkiye yol açma riski;
- h) Mayın faaliyetlerinin çevre üzerindeki olumsuz etkileriyle ilişkili olası yasal sorumluluk,
- i) Taşıma, depolama ve atık imha süreçlerinin çevre üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indiren önlemlerin benimsenerek çevreyi koruma imkânı,
- j) Olası önemli/büyük çevresel olaylara yönelik acil müdahale planının, önleyici ve azaltıcı tedbirler de dâhil olmak üzere operasyonel planlama kapsamına alınması.

Çevresel/iklimsel etkilerin öneminin değerlendirilmesine yönelik kılavuza TNMA 07.13/01'de yer verilmiştir. Kabul edilemez bir olumsuz çevresel etki riskinin saptanması durumunda, söz konusu riski önlemeye veya azaltmaya yönelik önlemler uygulanır. Her bir çevresel boyutu ve etkiyi gözden geçirmek, net çevresel iyileştirme fırsatlarının belirlenmesine de yardımcı olabilir.

Çevresel ve iklimsel boyut ve etkiler uygun görev talimatlarında, uygulama planlarında, Standart Uygulama Talimat'larında (SUT) ve diğer ilgili belgelerde değerlendirilmeli ve belgelenmelidir. Bu durum, mayın faaliyeti süresince bir risk kaydının tutulmasını (bkz. MMFS 07.14 Mayın faaliyetinde risk yönetimi) içermelidir ve aşağıda verilen hususları belgelemelidir:

- a) Risk düzeyi,
- b) Herhangi bir artık risk,
- c) Yerde yapılan kontrollerin etkililiği,
- d) Belirlenen ve/veya faaliyete geçirilen diğer çevresel imkânlar veya faydalar,
- e) Çevresel temelin anlaşılma düzeyi ve mevcut çevresel alıcıların hassasiyeti,
- f) Çıkarılan dersler ve iyi uygulamalar.

Bazı durumlarda, çevresel boyut ve etkilere ilişkin yapılan ilk değerlendirme önemli çevresel risklerin göstergesi olabilir. Aksi takdirde, ilgili paydaşlar veya ulusal mevzuat, resmi bir Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) aracılığıyla kapsamlı bir değerlendirme yapılmasını gerekli kılabilir. ÇED gerekliliklerini düzenleyen mevzuat ve uygulama bölgelere göre değişiklik gösterebilir ancak genellikle geniş çaplı paydaş katılımı ve ÇED sonuçlarının halkın erişimine açık olmasını gerektirir. Aşağıda verilen durumlarda resmi bir ÇED yapılmalıdır:

- a) MMFO'nun, önemli çevresel etki riski göz önüne alarak ÇED'nin gerekli olduğuna karar vermesi durumunda,
 - b) Değerlendirme yapılmasına ilişkin yasal veya sözleşmeden doğan bir yükümlülük bulunması durumunda,
 - c) Çevresel etkinin ölçeğinin veya öneminin belirsiz olması durumunda.
- Resmî bir ÇED için gereklilikler ve hususlara ilişkin kılavuzlar TNMA 07.13/01'de yer almaktadır.

5.4. Mayın Temizleme Operasyonlarının Planlanması ve Görevlendirme

Çevre yönetimi, özellikle patlayıcı mühimmat imhası, teknik ve teknik olmayan keşif, temizleme ve stok imhası olmak üzere her türlü mayın temizleme faaliyeti için geçerlidir. Çevre yönetimi, ciddi derecede olumsuz etki ihtimali oluşturan faaliyetleri ele alan hükümler içermelidir. Bu hususlar şunlardır:

- a) Ekolojik açıdan öneme sahip veya koruma altındaki yaşam alanlarında veya bu alanlara yakın yerlerde çalışmak,
- b) MMFS 09.50, Mekanik saha devri uyarınca hareket etmek,

- c) Toplu imha faaliyetleri veya
- d) Yakma çukuru (MMFS 11.20).

Mayın temizleme operasyonlarını planlanma ve görevlendirme sırasında iklim etkileri ve çevresel hususlar mümkün olduğunca erken aşamada dikkate alınmalı ve aşağıdaki ölçütler karşılanmalıdır.

- a) Çevresel duruma uygun olmak,
- b) Ulusal yasalar ve yönetmelikler ile ev sahibi ülkenin taraf olduğu uluslararası sözleşmeleri dikkate almak,
- c) İklim risklerini göz önünde bulundurmak,
- d) Faaliyet sahalarının önceliklendirilmesinde iklim değişikliği tahminlerini ve beklenen sonuçları dikkate almak,
- e) Arazinin gelecekteki kullanım amacını göz önünde bulundurmak,
- f) Belirli mühimmatlar için özel işlem gereklilikleri de dâhil olmak üzere olası etki azaltıcı önlemlerin maliyetlerini ve faydalarını anlamak (bkz. TNMA 09.30/02 ve İnsan kalıntılarını kurtarma çalışmaları, bkz.MMFS 07.50);
- g) Acil müdahale dâhil olmak üzere belirlenen çevresel önleyici ve azaltıcı önlemlerin dâhil edilmesi,
- h) Yerel topluluklara fayda sağlayabilecek ve saha devrinin ardından doğayı ve doğa odaklı çözümleri destekleyebilecek iklim adaptasyonu ve çevresel girişimleri yerleşik hale getirmeye açık olmak,
- i) Milli ve kurumsal çevre yönetimi ve iklim eylem politikasına uygun olmak.

Faaliyetlere ilişkin çevre yönetimi prensipleri ve uygulamaları hakkında daha detaylı bilgi TNMA 07.13/01’de yer almaktadır.

6. İklim Riskinin Önemi

İklim değişikliği ve bunun dünya çapındaki etkileri hakkında bilincin artmasıyla, mayın temizleme sektörü hem operasyonların nasıl gerçekleştirileceği hem de hassas toplumların nasıl desteklenebileceği açısından etkili ve iklime dayanıklı programlar sunma becerisini sürdürmeli ve sürece uyum sağlamalıdır. Bu husus aynı zamanda mayın temizleme faaliyetlerinin iklim değişikliği üzerindeki olumsuz etkilerinin azaltılmasını ve iklim değişikliği konularının görevlerin önceliklendirilmesi ve planlanmasını nasıl etkileyebileceğinin göz önünde bulundurulmasını da kapsar.

Çatışma bölgesinde ve çatışmanın sona erdiği bölgelerde yaşayan hassas toplumlar hâlihazırda önemli zorluklarla karşı karşıyadır. Yerel kaynaklar açısından ek zorluk ve baskı oluşturan iklim etkileri, yerleşik davranış şekillerini, göç ve arazi kullanım kalıplarını bozabilir. İklim değişikliğinin mayın temizleme operasyonlarını nasıl etkilediğini anlamanın yanı sıra operatörlerin yapması gerekenler şunlardır:

- a) Toplulukların karşı karşıya kaldığı iklim etkilerini ve çevrelerindeki belirsizlikleri belirlemek ve analiz etmek,
- b) Planlama ve operasyonların bölgesel adaptasyon veya etki azaltıcı stratejileri desteklemesini sağlamak.

İklim risk yönetimi prensiplerine ilişkin daha detaylı bilgi TNMA 07.13/01’de yer almaktadır.

7. Gözetim

Mayın temizleme faaliyetlerinin oluşturduğu çevresel ve iklimsel boyutun gözetimi asgari olarak şu hususları kapsar:

- a) Gözetim konusuna yönelik olarak hazırlanan MMFS 07.40 ile uyumlu olmak,
- b) Emisyon miktarında herhangi bir azalma olup olmadığını takip etmek üzere temel oluşturmak amacıyla kurumsal sera gazı salımının hesaplanması,
- c) Çevresel uygunsuzlukların MMFS 07.12 ve 07.40 uyarınca yönetimi,
- d) Mayın faaliyetlerinden kaynaklanan/faaliyetler sonucunda ortaya çıkan çevresel olayları ve kazaları MMFS 10.60 uyarınca araştırmak suretiyle ele almak,
- e) Kararlaştırılmış çevresel iyileştirme önlemlerinin etkinliği ve olası beklenmeyen sonuçlar veya uyumsuzluklar da dâhil olmak üzere arazinin devrinden sonra yapılan herhangi bir etki değerlendirmesine ve araştırmaya çevresel boyutun değerlendirilmesi de dâhil etmek.

8. Gözden geçirme ve iyileştirme

Çevre yönetimi ve iklim eylemi çalışmaları MMFS 07.12 uyarınca gözden geçirilir. Söz konusu inceleme, çevre yönetimi ve iklim eylemi çalışmalarının kuruluşun çevre ve iklim politikasıyla devamlı olarak etkinliğini, uygunluğunu ve uyumunu sağlamak amacıyla yönetim tarafından yürütülür.

Gözden geçirme asgari olarak iki yılda bir veya MMFO gerekliliklerine göre veya mevcut durum ve koşulların gerektirdiği şekilde daha sık yapılır.

Gözden geçirmede aşağıdaki hususlar yönetim tarafından dikkate alınır:

- a) Önceki incelemelerde ortaya çıkan eylemlerin durumu,
- b) Mayın faaliyetlerinde çevresel ve iklim eylemi bağlamında meydana gelen değişiklikler,
- c) Mayın faaliyet kuruluşunun çevresel yönetim performansı, aşağıda verilenleri kapsar:
 - i. Paydaşların çevresel ihtiyaç ve beklentilerinin karşılanması,
 - ii. Çevre yönetimi ve iklim politikalarına uygunluk,
 - iii. Çevresel uygunsuzluklar ve düzeltici eylemler,
 - iv. Çevresel gözetim, ölçme, denetim ve değerlendirme sonuçları,
 - v. Çevre yönetiminin iyileştirilmesine yönelik imkânlar,
 - vi. Çevresel ve iklimsel ayak izini azaltmaya yönelik imkânlar.

Gözden geçirme aşağıdaki hususlara ilişkin kararları ve eylemleri kapsar:

- a) Çevre yönetimi ve iklim eyleminin iyileştirilmesine yönelik imkânlar,
- b) Çevre yönetimine ilişkin değişiklikler,
- c) Alınacak önlemler, sorumlu kişiler, işin tamamlanma takvimi ve etkin uygulamanın onaylanması,
- d) Sonuçların ilgili yöneticilere ve paydaşlara iletilmesi.

9. Sorumluluklar

9.1 MMFO'nun Sorumlulukları

MMFO şunları yapar:

- a) Milli mayın faaliyet standartlarında, sözleşmelerde ve görev talimatlarında belirtilen ulusal bir çevre yönetim ve iklim eylem politikası oluşturmak; diğer hükümet bakanlıklarının, departmanlarının ve ajanslarının ilgili ihtiyaçlarını ve sorumluluklarını dikkate almak ayrıca mayın faaliyet kuruluşları ve diğer paydaşlarla iletişim kurmak,
- b) En az iki yılda bir politikayı gözden geçirmek ve gerekli hallerde güncellemek,
- c) Mayın temizleme operatörlerini akredite etmek ve belgelenen çevre yönetimi ve iklim eylemi gerekliliklerine uygunluklarını takip etmek,
- d) Görevlerin önceliklendirilmesi ve planlanması konusunda bilinçli karar vermeyi desteklemek için resmi Çevresel Etki Değerlendirmeleri (ÇED) dâhil edilmek üzere gerekli çevresel ve iklim değerlendirmelerini yaptırmak,
- e) Bildirilen çevresel veya iklimle ilgili olayların/kazaların kayıtlarını tutmak,
- f) Çevresel veya iklimle ilgili olaylar/kazalar hakkında soruşturma yürütmek (MMFS 10.60),
- g) Milli mayın faaliyet programı kapsamındaki diğer paydaşlara, en iyi uygulama önerileri ile çevresel ve iklimle ilgili olaylara ilişkin ayrıntılar da dâhil olmak üzere mayın faaliyetinin oluşturduğu önemli çevresel etkiler hakkında bilgi sağlamak/paylaşmak,
- h) Çevre yönetimi ve iklim eylemi çalışmalarını diğer ulusal ve uluslararası paydaşlarla birlikte koordine etmek,
- i) Yerel, bölgesel ve ulusal ölçekte sosyal ve ekonomik durumu iyileştirme konusunda iklim eyleminin, çevre yönetiminin ve etki azaltma çalışmalarının rolüne ilişkin farkındalık ve bilinci desteklemek,
- j) İklim değişikliğinin olası etkileri dikkate alındığında mayın temizleme faaliyetleri tamamlandıktan sonra bu veya benzer faaliyetlerin devam ettirilebilmesi için geçim kaynağı sağlamak veya ekonomik amaçlara yönelik gerekli çevre koşullarına özel önem vermek.

9.2 Mayın Faaliyet Kuruluşlarının Sorumlulukları

Mayın faaliyet kuruluşları şunları yapar:

- a) Milli mayın faaliyet programı için MMFO tarafından oluşturulan politikaya uygun olarak çevre yönetimi ve iklim eylem politikası oluşturmak, sürdürmek ve bildirmek,
- b) En az iki yılda bir politikayı gözden geçirmek ve gerekli durumlarda güncellemek,
- c) Çevre ve iklimin korunmasının ve ilişkili risklerin tüm mayın temizleme operasyonlarının planlanmasında ve yürütülmesinde bir faktör olarak yer almasını sağlamak için çevre yönetimi, iklim eylem politikasını ve risk yönetim stratejilerini SUT'larda belgelemek,
- d) Çevre yönetimi ve iklim eylemine ilişkin SUT'lar, metodolojiler ve farkındalık konusunda personeli eğitmek,
- e) Operasyonları mayın temizleme personelinin ve toplumun güvenliğini sağlayarak yürütmek,
- f) Operasyonların güvenlik, çevre yönetimi ve iklim eylemi SUT'larına uygun olarak yürütülmesini sağlamak için operasyonları takip etmek,
- g) Yürütülen mayın temizleme operasyonlarının türüne özel olarak olumsuz çevresel etkileri önlemek ve azaltmak için maliyet etkin önlemleri tercih etmek,

h) İklim değişikliğinin olası etkileri dikkate alındığında mayın temizleme faaliyetleri tamamlandıktan sonra bu veya benzer faaliyetlerin devam ettirilebilmesi için geçim kaynağı sağlamak veya ekonomik amaçlara yönelik gerekli çevre koşullarına özel önem vermek,

i) Bireyler, yaban hayatı, bitki örtüsü ve diğer çevresel hususlar üzerindeki olumsuz etkileri azaltmak,

j) Bölgeden ayrılırken çevreyi mayın temizleme operasyonlarının başlamasından önceki durumuna benzer veya mümkünse daha iyi bir durumda bırakmak,

k) Kalite yönetim standartlarını (bkz. MMFS 07.12) çevre yönetimine, iklim eylemine ve iklim değişikliği adaptasyonu tedbirlerine uygulamak,

l) Mayın faaliyetlerine yönelik iklim farkındalığı yaklaşımının bir parçası olarak, değişen iklim etkilerine ve risklerine uyum sağlamak ve adaptasyon için esneklik sağlamak amacıyla risk yönetimi stratejilerine iklim riskini dâhil etmek,

m) Çevresel ve iklimsel uyumsuzlukları (olayları ve kazaları) kaydetmek, raporlamak, araştırmak ve MMFO'ya sunmak. Ayrıca uyumsuzlukları MMFS 07.12, MMFS 07.40 ve MMFS 10.60'a uygun olarak yönetmek,

n) İlgili çevresel etki değerlendirmesine ilişkin bilgileri ve alınan azaltıcı önlemleri devir teslim belgelerine eklemek.

9.3 Donörler ve Diğer Paydaşların Sorumlulukları

a) Donörler ve diğer paydaşlar, mayın faaliyetlerinin çevre yönetimi ve iklim eylemi boyutunu ve olası etkilerini anlamalıdır.

b) Donörler ve diğer paydaşlar, yerel, bölgesel ve ulusal ölçekte sosyal ve ekonomik durumu iyileştirme konusunda iklim eyleminin, çevre yönetiminin ve etki azaltma çalışmalarının rolüne ilişkin farkındalığı ve bilinci desteklemelidir.

c) Donörler ve diğer paydaşlar, yetkililer ve operatörler arasında iklim ve çevre üzerindeki olumsuz etkilerin azaltılması gerekliliğini vurgulamalıdır.

d) Donörler, uygulanan çevresel önlemler ve bunların etkinliği ile iyi çevresel uygulamaların yürütülmesinde karşılaşılan kısıtlamalar veya engeller hakkında uygulama ortaklarından rapor talep etmelidir.

e) İklim eylemi ve çevrenin korunması konusunda faaliyet gösteren kuruluşlar, iklim eylemi, çevre koruma önlemleri ve çevresel etkileri önleme ve azaltma konusunda farkındalığın, anlayışın ve uygulamanın iyileştirilmesine ilişkin kaynak sağlayarak katkıda bulunabilirler.

f) Paydaşlar, mayın temizleme operasyonlarına yönelik araç veya gereklilikleri geliştirirken iklim değişikliği ve çevrenin korunması konusunda karşılaşılan zorluklarının farkında olmalıdır.

Bu standartın uygulanmasına ilişkin daha ayrıntılı bilgi TNMA 07.13/01'de yer almaktadır.

EKLER:

EK-A (Normatif Referanslar)

EK-B (İnformatif Referanslar)

EK-A

Normatif Referanslar

Aşağıdaki dokümanlar, bu metinde atıf yoluyla bu standardın bir parçası haline gelen hükümler içermektedir. Tarih taşıyan referanslar için, bu yayımların sonraki değişiklikleri veya revizyonları geçerli değildir. Ancak, standardın bu bölümüne dayalı olan anlaşmaların tarafları, aşağıda belirtilen dokümanların en son versiyonlarını uygulama imkânlarını araştırmaya teşvik edilmektedir. Tarih taşımayan referanslar için, atıf yapılan normatif dokümanın en son baskısı geçerlidir. ISO ve IEC üyeleri, hâlihazırda yürürlükte olan ISO ve EN sicil kütüklerini muhafaza etmektedir.

- [1] MMFS 04.10 Mayın faaliyeti terim, tanım ve kısaltmalar sözlüğü
- [2] MMFS 07.11 Saha devri
- [3] MMFS 07.12 Mayın faaliyetlerinde kalite yönetimi
- [4] MMFS 07.14 Mayın faaliyetlerinde risk yönetimi
- [5] MMFS 07.40 Mayın faaliyet kuruluşlarının izlenmesi
- [6] MMFS 07.50 Mayın faaliyetinde insan kalıntılarının yönetimi
- [7] MMFS 08.10 Teknik olmayan keşif
- [8] MMFS 08.20 Teknik keşif
- [9] MMFS 08.30 Temizlik sonrası dokümantasyon
- [10] MMFS 10.60 Mayın temizleme olaylarının incelenmesi ve raporlanması
- [11] MMFS 11.20 Açıkta yakma ve açıkta patlatma işlemlerine ilişkin usul ve esaslar
- [12] MMFS 09.50 Mekanik Saha Devri
- [13] MMFS 14.10 Mayın faaliyetinde izleme ve değerlendirme
- [14] TNMA 07.13/01 Mayın faaliyetinde çevre yönetimi ve iklim değişikliği
- [15] TNMA 09.30/02 Seyreltilmiş uranyum tehlikelerinin temizliği

Bu referansların en son versiyonu/baskısı kullanılmalıdır. MAFAM D.Bşk.lığı, bu standartta kullanılan tüm referansların kopyalarını muhafaza etmektedir. MMFS'nin en son versiyonu/baskısına ilişkin sicil kütüğü MAFAM tarafından tutulmaktadır ve <https://msb.gov.tr/Mafam> adresinde bulunan MAFAM D.Bşk.lığı internet sitesinden erişilebilir. MMFO, işverenler ve ilgili diğer kurum ve kuruluşlar, mayın faaliyet programlarına başlamadan önce bunların kopyalarını elde etmelidir.

EK-B

İnformatif Referanslar

- [1] Paris Anlaşması (Paris Pledge for Action), 2015
- [2] Sendai Afet Riskini Azaltma Çerçevesi 2015-2030, 2015
- [3] Kuzey-Doğu Atlantik Deniz Çevresinin Korunması Sözleşmesi (OSPAR Sözleşmesi), 1998
- [4] Birleşmiş Milletler Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi, 1994
- [5] Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi, 1993
- [6] Rio Çevre ve Kalkınma Deklarasyonu, 1992
- [7] Sulak alanlar hakkında sözleşme (Ramsar sözleşmesi), 1971
- [8] Gemilerden ve Uçaklardan Kaynaklanan Atıkların Deniz Kirliliğine Yol Açmasının Önlenmesine Dair Oslo Sözleşmesi ve müteakip değişiklikleri, Şubat 1972
- [9] Atıkların ve Diğer Maddelerin Denizlere Atılmasından Kaynaklanan Deniz Kirliliğinin Önlenmesine Dair Londra Sözleşmesi ve müteakip değişiklikleri, 29 Aralık 1972
- [10] 77/104 sayılı BM Genel Kurulu Kararı-Silahlı çatışmalarla ilgili olarak çevrenin korunması (PERAC), 2022
- [11] Yerleşim Bölgelerinde Patlayıcı Silah Kullanımı (EWIPA), Yerleşim Bölgelerinde Patlayıcı Silahların Kullanımından Kaynaklanan İnsani Sonuçlardan Sivillerin Korunmasının Güçlendirilmesine Dair Siyasi Beyanname, 2022
- [12] 3/6 sayılı UNEP Kararı. Sürdürülebilir kalkınma için toprak kirliliğinin yönetimi, 2017.
- [13] UNEA-3/1 sayılı UNEP Kararı. Silahlı çatışmadan ve terörizmden etkilenen bölgelerde kirliliğin azaltılması ve kontrol altına alınması, 2017.
- [14] UNEA 4/21 sayılı UNEP Kararı. “Temiz bir gezegene doğru.” Uygulama planı, 2019.
- [15] 73/284 sayılı BM Genel Kurulu Kararı. Birleşmiş Milletler Ekosistem Restorasyonu On Yılı (2021-2030), 2019.
- [16] MMFS 10.50, Patlayıcıların depolanması, taşınması ve kullanılması
- [17] MMFS 11.10, Stoklanmış anti personel mayınlar için imha kılavuzu
- [18] İnsani Operasyonlarda Çevresel Sorumluluk Hakkında IASC Kılavuzu
- [19] IATG 10.10, Silahsızlandırma ve konvansiyonel mühimmatın imhası ve lojistik bertarafı

Değişiklik Kaydı

MMFS Değişiklik Yönetimi

MMFS serisi standartlar, üç yılda bir resmi olarak gözden geçirilmektedir. Ancak bu kural, operasyonel güvenlik ve verimlilik nedenleriyle veya editoryal amaçlarla, üç yıllık dönem içinde değişiklik yapılmasını önlemez.

Bu MMFS dokümanına değişiklikle yapıldıkça, her değişiklik numaralandırılır, tarihi ve ayrıntılarıyla aşağıdaki çizelgeye kaydedilir. Değişiklik ayrıca, “değişiklik no. 1’i içerir” vs. tabirinin baskı tarihinin altına dâhil edilmek suretiyle MMFS’nin kapak sayfasında da gösterilir.

Her MMFS’nin resmi gözden geçirmesi tamamlandığında yeni baskı yayımlanabilir. Yeni baskının tarihine kadar yapılan değişiklikler ise, yeni baskıya dâhil edilir ve değişiklik çizelgesinden silinir. Değişikliklerin kaydı yeniden başlatılır ve yeni bir gözden geçirmeye kadar sürdürülür.

En son değiştirilmiş olan MMFS, (<https://msb.gov.tr/Mafam>) adresine yüklenmiş olan versiyondur.

No	Tarih	Değişiklik Ayrıntıları
1	28.05.2025	Standarda iklim değişikliği hakkında bilgiler eklenmiştir.